

Марія Андрійчук
м. Чернівці

Науковий керівник: к.ф.н., доц. Гнатковська О.М.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анотація. Дана стаття розкриває поняття лексичної компетенції та етапи її формування. Тут вивчається питання використання сучасних методів та підходів до вивчення лексики в умовах початкової школи та із урахуванням вікових особливостей учнів. В кінці робиться висновок, що саме ігрові види діяльності та використання наочності є основними для закріплення лексичного матеріалу.

Ключові слова: лексична компетенція, лексичні вправи, пробне навчання, словниковий запас, стратегії навчання.

***Summary.** This article reveals the concept of lexical competence and the stages of its formation. Here we dwell upon the question of the modern methods and approaches to studying vocabulary, in the conditions of elementary school and taking into account age features of pupils. Lexical competence is one of the most important indicators of the language level, so stages of its formation should be organized well to gain the highest possible results. In the modern scientific world, the competence based approach became the key to success, so Nation I., McCarthy, Michael, Thornberry, and Scott dwelt on this topic in their works. Students of the primary school have some physical and psychological peculiarities that must be taken into account before presenting the new vocabulary. Their attention span is quite short and their memory acquires only the information that is interesting. It's highly significant to use authentic audio and video materials for teaching vocabulary. These means appeared to be extremely useful at all the stages of learning the new words while conducting the action research in the second grade. Moreover, up-to-date approaches such as communicative method and Total Physical Response (TPR) changed*

the students' attitude to learning. The greatest thing to mention is the fact that the level of their lexical competence increased, which means that the action research was effective. So, we can observe that teaching vocabulary to the youngest school students is a difficult and structured process which requires paying attention to all of age peculiarities as well as to the ways of teaching and the choice of the exercises to develop their future lexical fluency.

Keywords: *action research, lexical exercises, lexical competence, learning strategies, vocabulary.*

Постановка проблеми. Сьогоднішні напрями методики у викладанні іноземних мов більше звертають увагу на компетенції, завдяки чому створюється системний підхід до вивчення лексики. Світова тенденція спонукає до всеосяжної інтеграції у певних сферах життя, до яких входить освіта, а також академічна та професійна мобільність. Насамперед, основним показником високого рівня мови є багатство лексичної бази учня та розуміння доцільності використання лексичних одиниць під час мовлення. Звісно, що лексична компетенція є лише однією з декількох, які потрібно засвоїти, але без неї неможливе формування всіх інших.

Етап вивчення лексики займає найбільше часу в учнів, тому важливим є правильне сформування всіх етапів та звертання уваги на їх особливості. Вміння правильно підібрати слово відіграє ключову роль, та деякі вчені пропонують вводити його не ізольовано, а через мовлення. Ця думка є відповіддю на величезний акцент, який приділявся вивченню значення та будови слова тоді, коли не було вивчення контексту слова під час мовлення. У навчальній діяльності не заперечується потреба знання будови та змісту якогось слова, але все ж таки навчання повинно відбуватись комплексно [6, с. 25].

Коли ми говоримо про учнів початкової ланки, ми повинні розуміти те, що вони не мають достатньо навичок та вмінь, щоб засвоювати лексику самостійно. Саме тому, вправи та матеріали, які підбираються вчителем стають основою для подальшого успіху. Лексична компетентність зростає при комунікативній діяльності особи, а комунікативна компетентність вдосконалюється завдяки їхній взаємопов'язаності, яка часто відображена в методології

використання іноземних мов. Це і є найголовнішою причиною чому для формування лексичної компетентності потрібно організувати систему важливих умов для того, щоб впорядкувати навчальний процес та матеріали.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Під час аналізу останніх досліджень, ми знаходимо підтвердження проблеми, пов'язаної з використанням компетентнісного підходу в процесі сучасної педагогічної діяльності. Загальна теорія про цей підхід у навчанні була розроблена такими іноземними вченими як, О.М. Бадер, Р. Мерсон та А. Шелтена, яка також знайшла своє місце і у вітчизняних дослідженнях. Українська наукова література, зокрема, праці Г.Г. Ващенко, І.Д. Бега, О. Локшина та Н.М. Бібіка, визначає компетентцію, як сукупність вмінь та знань, які потрібні для подальшої діяльності в будь-якій професійній сфері. Відповідно до думки І.Д. Гончаренка, вона проявляється в чіткому вмінні аналізувати та передбачати наслідки різних видів професійної діяльності та застосовувати отриману інформацію.

М. МакКарті каже: «Один із найбільших компонентів будь-якої мови – це словниковий запас. Незалежно від того, наскільки добре учні вивчають граматику, незалежно від того, наскільки успішно засвоюються звуки іноземної мови, без слів для вираження широкого діапазону значень, спілкування іноземною мовою просто не може відбуватися в жодному випадку. І все ж словниковий запас часто здається найменш системним, і найменш врахованим з усіх аспектів вивчення іноземної мови» [6, С. 59–82]. Відповідно до С.В. Козак, лексика слугує певною базою для набуття всіх інших компетенцій [2, с 12-17].

Вченими розрізняються декілька основних етапів формування лексичної компетенції:

1. Презентація та семантизація нового лексичного матеріалу із використанням різних видів наочності, таких як графічне зображення чи звукове відображення.
2. Створення зв'язків між лексичними одиницями та реальними предметами, людьми чи явищами за допомогою контекстів.
3. Утворення міцних смислових зв'язків. Виконання тренувальних вправ та запам'ятовування лексичної одиниці під час їх виконання.

4. Використання нових слів у реальному контексті без допомоги вчителя [4, с.75].

Дж.С. Річардс і В.А. Ренандя описують: «Словниковий запас – це ядро, компонент володіння мовою і забезпечує багато основ для того, наскільки добре учні говорять, слухають, читають і пишуть. Без великого словникового запасу і стратегії для засвоєння нового словникового запасу, учні часто досягають менше, ніж їм дозволяють їхні потенційні можливості, та рідко зустрічають іноземну мову в реальному житті. Тут їм можуть посприяти різні види діяльності, такі як наприклад, прослуховування радіо, чи носіїв мови, використання мови в іншому контексті, читання чи перегляд телевізора» [6, с. 59-82].

Мета дослідження. Метою нашого дослідження є вивчення вікових особливостей учнів початкової школи та підтвердження ефективності використання сучасних підходів та матеріалів для вивчення лексики для формування лексичної компетенції учнів 2 класу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Словниковий запас також є сукупністю або запасом слів, які використовуються учнем, групою учнів, або в конкретній галузі знань. Оволодіння лексикою саме собою означає знання слів, що передбачають:

- знання форми слова – його написання, звучання і структури слова;
- знання значення слова, з якими іншими словами спорідненого значення воно може бути пов'язано;
- знати, як слово вживається – граматики слова, включаючи частину мови та шаблони речень, у які воно вписується, та його належність до офіційного чи не офіційного стилю, ввічливе слово чи грубе, вживається переважно дітьми тощо, або не має обмежень щодо його використання [3, с. 16-21].

На ранньому етапі розвитку пам'ять працює мимовільно. Вона допомагає запам'ятати той матеріал, який безпосередньо включений в активну діяльність дитини. Учень запам'ятає об'єкт, тільки за умови якщо він асоціюється з відповідним звуковим еквівалентом або ж просто є привабливим для неї [3, с.15-20]. Також, важливо зазначити, що пам'ять у дітей молодшого віку несе мимовільний характер та має розвиток у двох основних

напрямах: усвідомлення та довільність.

У період активного розвитку дитини великий вплив мають усі види активності, але найголовніше місце займає гра. Ігри навчають дитину активно запам'ятовувати та пригадувати якісь події, що має наочний та конкретний зміст. Також під час розвитку учнів молодшого шкільного віку важливо розвивати у них почуття опосередкованості та використовувати при цьому різні допоміжні засоби. Цей метод допомагає зблизити пам'ять з мисленням, тобто розвинути знаково-символічну функцію свідомості. [9, с.15-20].

Ф. Шмітт і М. МакКарті поділяють словникові стратегії навчання на чотири групи [5, с. 67-80], а саме:

1. Стратегії відкриття. На цьому етапі, учні ще не знаючи слів, повинні виявити їх значення, здогадавшись на основі структурних знань мови.
2. Соціальні стратегії. Другим способом відкрити нове значення є соціальна стратегія, яка полягає у тому, щоб запитати когось, хто знає. Вчителі часто є головними особами до кого можна звернутись. Їх можна попросити про допомогу різними способами: надання перекладу, надання синоніма, визначення та перефразування. Використання слова – зв'язування його форми та значення;
3. Стратегії запам'ятовування. Більшість стратегій запам'ятовування передбачають пов'язування слова з деякими знаннями, які раніше вивчалися, використовуючи певну форму зображення або групування, включають в себе: картинки, пов'язані між собою слова, неспоріднені слова, групування тощо.
4. Когнітивні стратегії. Мовні стратегії в цій таксономії подібні до стратегій запам'ятовування, вони включають сортування, класифікацію, порівняння, повторення і використання механічних засобів для вивчення лексики.

Варто зазначити, що аудіо та відео матеріали дуже часто слугують прекрасним ресурсом для створення нових вправ для запам'ятовування слів для учнів початкової школи. Нижче наведені типи лексичних вправ, створених нами за допомогою аудіо та відео матеріалів:

1. Диктант з картинками. На цьому етапі вчитель обирає

картинки з відео та створює за допомогою них карточки, на етапі перевірки засвоєння вивченого матеріалу учні пишуть диктант записуючи те слово, яке показано на картинці.

2. Знайди предмет у відео. Учні повинні знайти у відео предмети які вони колись вивчали та порахувати їх. Цей вид вправ підходить для закріплення вивченого.
3. Дубляж. Учні повинні переглянути відео з новими словами двічі та повторювати за героями. Після цього вчитель вимикає звук у відео і учні, маючи текст перед собою, повинні відтворити його так само як і в аудіо.
4. Що станеться наступним? Цей вид завдання допоможе не тільки потренувати слова, а й розвинути логіку. Переглядаючи відео, учні намагаються здогадатись, що може статись далі. У кінці відео порівнюють свої здогадки з результатами [5].

Під час пробного навчання на базі 2-го класу ми використовували вище наведені вправи для опрацювання таких тем як «Шкільне приладдя» та «Іграшки». Відповідного до цього, ми мали можливість пересвідчитись в їх ефективності.

Пробне навчання є так званим експериментом вчителя та базується власне на його інтуїції та попередніх знаннях. Це один із способів швидко та ефективно дослідити та усунути проблемні моменти в навчанні. В загальному, збір та аналіз даних відбувався наступним чином:

1. Визначення проблеми. Під час нашої шкільної практики ми мали змогу помітити, що сучасні технології, комунікативні методи викладання та різні види роботи є буквально відсутніми. Це спонукало нас до створення цікавіших та ефективніших завдань із залученням групової та парної роботи, а також відео та аудіо матеріалів.
2. Планування подальших дій. Ми розробили план майбутньої роботи та почали знайомитись з необхідною методичною літературою.
3. Збір даних. Після вищезазначених кроків ми створили тест для визначення початкового рівня засвоєння лексичних одиниць учнями, результати якого відображені на рис. 1:

Рис.1 Рівні володіння лексичними одиницями учнями 2 класу до пробного навчання

4. Розробка завдань та проведення пробного навчання. Нами було розроблено та проведено 10 уроків в 2 класі та використано низку вище зазначених вправ задля покращення засвоєння нових слів.
5. Оцінка та рефлексія. Виконавши всі етапи та проаналізувавши дані, ми спробували оцінити нашу роботу. Головним фактором нашого вимірювання, безумовно, є лише успіхи учнів. Як і очікувалося, не все вийшло з першого разу, але згодом, після кількох удосконалень та спільної роботи, ми прийшли до високих результатів. Рівень володіння учнів лексичними одиницями безперечно зріс, більша кількість учнів досягла високого та достатнього рівня знань. З метою консолідації кожної частини дослідження ми ще раз провели тестування та перевірили рівень володіння новою лексикою після пробного навчання. Результати пробного навчання можна побачити на рис. 2, а також переконатися в їх ефективності, порівнявши з результатами тестування до пробного навчання (рис. 1).

Рис. 2 Рівні володіння лексичними одиницями учнями 2 класу після пробного навчання

Перевіривши їх рівень володіння словниковим запасом до та після пробного навчання, ми побачили, що зменшили кількість учнів з низьким рівнем знань та значно зросла кількість із середнім та достатнім рівнем знань. Отож, це підтверджує нашу гіпотезу про те, що використання сучасних технологій та методик у викладанні мають позитивний вплив на ефективність засвоєння нових слів учнями початкової школи.

Висновки. Відповідно до результатів пробного навчання, можна розбити висновок, що використання аудіо та відео матеріалів є надважливим аспектом, що допомагає учням молодшого шкільного віку краще запам'ятовувати нові слова в контексті та вивчати їх за допомогою гри. Це все позитивно впливає не тільки на їхню активність на занятті, а і на підсумковий результат рівня засвоєння лексики.

Не менш важливою стороною є використання правильно підібраних та організованих вправ, які були створені на базі комунікативного методу викладу лексики та опиралися на можливості дітей даної вікової категорії. Також одним із найефективніших способів у представленні лексики є використання

наочності, задля створення зв'язків між реальними предметами та словами. Не варто забувати про правильну організацію уроку та постановку мети.

Пробне навчання стало найосновнішим етапом для висвітлення реальної ефективності та цілісності всіх описаних нами аспектів у тісній взаємодії з одне одним. Також, кількісні дані показали зростання рівня лексичних знань учнів та підвищення їх зацікавленості під час занять.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні особливостей засвоєння лексики на базі середньої та старшої школи.

Література:

1. Ельконіна Д. Б., Давидова В. В. Питання психології навчальної діяльності молодших школярів. Харків. Дім педагогіки, 1962. 43 с.
2. Козак С. В. Коммуникативный подход в современных технологиях обучения иностранному языку в высшей школе: Науковий вісник ПДПУ ім. К.Д. Ушинського. Одеса, 2000. Вип 12. С. 12-17.
3. Шамо́в А. Н. Лексические навыки устной речи и чтения – основа семантической компетенции обучаемых. Иностранные языки в школе. 2007. № 4. С.19–21.
4. McCarthy, M. / Language Teaching, A Scheme for teacher education. New York. Oxford University Press, 1990. P. 67-80.
5. Merriam-Webster. Merriam-Webster's 11th Collegiate Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com>.
6. Nation, I.S.P. How large a vocabulary is needed for reading and listening. *The Canadian Modern Language Review*, 2006. P. 59-82.
7. Nation, I.S.P. Teaching and learning vocabulary. Handbook of research in second language teaching and learning. London. Lawrence Erlbaum Associates Publishres, 2005. 55p.
8. Oxford R. Language Learning Styles and Strategies. An Overview. *Generative Approach to Language Acquisition Conference*. Utrecht University, 2003. 25 p.
9. Pinter A.-M. Teaching Young Language Learners. Oxford Handbooks For Language Teachers. London. España, S.A.: Oxford University Press, 2017. P.15-20.